

NÁSTIN VEŘEJNÉHO PŮSOBENÍ METODĚJE HABÁŇ V ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

P E T R M A C E K

ABSTRACT

Outline of the Public Activities of Metoděj Habáň in 1960s

Paper follows public activities of Metoděj Habáň, a Czech Dominican priest and philosopher in 1960s. After a short introduction into Habáň's life the paper focuses on two most distinctive contributions to the life of the Catholic Church in Czechoslovakia in that period of time: Habáň's articles in the magazine *Duchovní pastýř* (A pastor) and his involvement in the ecumenical seminar in Jircháře, first systematic interconfessional meetings in Czechoslovakia. In both activities Habáň represented rather conservative wing in the Church and it marks the first signs of polarity in the Czechoslovakian Church in the time of Second Vatican Council.

Key words

Metoděj Habáň; church history; 1960s; Catholic Church in Czechoslovakia; Ecumenical seminar Jircháře

DOI: 10.14712/23363398.2016.19

Metoděj Habáň (1899–1984) je postavou v české církvi i teologii obtížně zařaditelnou. Na jedné straně je velkou osobností spirituální obnovy církve v období před druhou světovou válkou, připomínaný jako duchovní otec celé generace studentů. Na straně druhé bývá řazen mezi konzervativní postavy polemicky vystupující proti mladší generaci teologů. Cílem článku je blíže prozkoumat Habáňovu veřejnou činnost v období šedesátých let. V době, kdy česká církev zažívala řadu změn jak ve vztahu k politickému režimu, tak i ve vnitřním životě v souvislosti s Druhým vatikánským koncilem.

Habáňovy aktivity a texty z těchto let svědčí o dvojím. Za prvé o obtížném hledání kompromisů ve vztazích s vládnoucí mocí. Metoděj Habáň, přestože byl na začátku padesátých let vězněn, aktivně působil v kruzích oficiální církve. Nikdy otevřeně komunistický režim nepodporoval, ale plně využíval omezených možností, které stát církvi v tomto období otevíral, především v publikační činnosti.

Za druhé o intenzitě diskuze doprovázející v českém prostředí koncilní dobu. Z Habáňova díla jasně vysvítá palčivý zájem o uchování neporušené tradice církve i to, jak se v řadě filosofických a teologických otázek dostával do sporů s dalšími výraznými postavami české teologie šedesátých a počátku sedmdesátých let.¹ Krátký vhled do Habáňovy činnosti v šedesátých letech tak může posloužit především jako sonda do složitosti a rozporuplnosti doby. Z tohoto období je v pramenech nejlépe zachycená jeho publikační činnost v časopise *Duchovní pastýř* a jeho působení v ekumenickém semináři v Jirchářích. Těmto dvěma tématům bude v textu věnována hlavní pozornost.

1. Metoděj Habáň v 60. letech 20. století

Základní obrysy života a díla Metoděje Habáně nalezneme rozptýlené v řadě sborníků a dílčích prací.² Většina z nich si všímá období před druhou světovou válkou a těsně po ní, v němž Metoděj Habáň zanechal výraznou stopu v životě české církve jako šéfredaktor Filosofické revue, organizátor Akademických týdnů a veřejně činný teolog a filosof. V našem článku nejprve zaměříme pozornost na dobu nastupujícího komunistického režimu, jež byla určující pro Habáňovy životní osudy v šedesátých letech.

¹ Například Vojtěch Novotný nachází v Habáňových člancích v časopise *Duchovní pastýř* stopy názorové polarizace. Objevují se zde v souvislosti se snahou reflektovat teologický vývoj církve v západní Evropě. Vojtěch Novotný. *Odvaha být církví, Josef Zvěřina v letech 1913–1967*. Praha: Karolinum 2014, s. 387.

² Základní literaturou mapující Habáňův život a jeho dílo jsou sborníky vyšlé u příležitosti významných Habáňových výročí: Přemysl Dvorský (ed.). *Metoděj Habáň a český tomismus: k dílu a odkazu olomouckých dominikánů 1. poloviny 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého 2005; *Jste totiž v jeho rukou, my i naše slova: sborník k 10. výročí úmrtí otce Metoděje Habáně OP*. Praha: Krystal OP 1994; Jiří V. Musil (ed.). *Teolog, filosof a psycholog P. Metoděj Habáň OP (1899–1984)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2000; příspěvky z konference *Tomistický filosof Metoděj Habáň (1899–1984). K dílu a odkazu olomouckých dominikánů 1. poloviny 20. století*, vyšlo v rámci: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Philosophica VI*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2005, s. 63–125.

Po konci druhé světové války působil od října roku 1946 v Lito-
měřicích v diecézním bohosloveckém učilišti a v semináři, které sem
byly přesunuty z Prahy.⁵ Přednášel dogmatickou teologii a křesťan-
skou filosofii.⁴ Zároveň vyučoval náboženství na gymnáziu v Ústí
nad Labem.⁵ V září 1948 byl odsouzen na dva roky za zločin přípravy
úkladů o republiku. Po intervenci několika známých osobností (ředi-
tele Národního divadla F. Pujmana, divadelníka E. F. Buriana, básníka
V. Holana) byl v říjnu 1949 propuštěn.⁶

Po prvním propuštění z vězení působil Metoděj Habáň opět v lito-
měřické diecézi. Pravděpodobně od října 1949 v Úštěku, kde byl o rok
později, v říjnu 1950, jmenován administrátorem.⁷ Internaci bezpro-
středně po Akci K v dubnu 1950 se Habáň, spolu s dalšími dominikány
Josefem Dvorským a Bernardinem Skácelem, vyhnul díky tomu, že
zůstal u dominikánských mnišek v klášteře v Litoměřicích.⁸ Sedmého
září 1951 byl Habáň znovu zatčen a obviněn z neoznámení trestné-
ho činu velezrady a vyzvědačství. Dvacátého října 1952 byl odsouzen
Státním soudem v Praze na čtyři roky a následně vězněn ve Valdicích.⁹

Po propuštění pracoval od června 1954 v civilním zaměstnání jako
skladník a účetní v Řemeslnických potřebách v Jihlavě, poté v podni-
ku Restaurace a jídelny v Děčíně.¹⁰ V roce 1956 se mohl Habáň vrátit
do duchovní správy. Nejprve jako administrátor v Tatrovicích na Kar-
lovarsku a poté od roku 1957 do roku 1972 jako správce poutního místa

⁵ K diecéznímu bohosloveckému učilišti v Litoměřicích: Vojtěch Novotný. *Katolická teologická fakulta 1939–1990: prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum 2007, s. 55.

⁴ Dne 1. října 1946 byl Habáň jmenován profesorem dogmatiky, 9. 7. 1948 profesorem křesťanské filosofie. Archiv české dominikánské provincie. Sign. C92. Metoděj Habáň – osobní spisy.

⁵ Od 1. 9. 1947 působil jako výpomocný učitel náboženství při státním reálném gymnáziu v Ústí nad Labem. Archiv české dominikánské provincie. Sign. C92. Metoděj Habáň – osobní spisy.

⁶ Archiv české dominikánské provincie. Sign. A6/6. Soudní věc p. Metoděj Habáň z roku 1948; Vojtěch Vlček. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2004, s. 162.

⁷ Vlček. *Perzekuce*, s. 162; Archiv české dominikánské provincie. Sign. C92. Metoděj Habáň – osobní spisy.

⁸ Černušák – Prokop – Němec. *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 186.

⁹ Habáň byl zatčen, protože neoznámil státním orgánům, že se na něj obrátili Běla Žárová a Bořivoj Bruna s žádostí o ukrytí několika osob, jež měly přijít do Československa ze zahraničí. Podle StB mělo jít o žádost o ukrytí čtyř agentů ze západního Německa. Vlček. *Perzekuce*, s. 162.

¹⁰ Archiv české dominikánské provincie. Sign. C92. Metoděj Habáň – osobní spisy.

Chlum nad Ohří.¹¹ Poté, co v roce 1970 odešel do důchodu a v roce 1972 ztratil státní souhlas k veřejnému duchovnímu působení, pobýval v Praze, Karlových Varech a Brně. Zemřel 27. června 1984 v Brně.

Od počátku šedesátých let se snažil o intenzivnější působení v životě církve, především o návrat na teologickou fakultu a možnost publikovat v oficiálních církevních periodikách. Koncem roku 1960 se obrátil na magistra dominikánského řádu s dotazem, zda je v situaci velmi špatné úrovně filozofického a teologického vzdělání na státem řízených teologických fakultách možné, aby se tam ucházel o místo vyučujícího a zda je dovoleno kněžím přispívat do státem kontrolovaných Katolických novin. Magistr řádu fr. Anicet Fernández v lednu 1961 Habáňovi odpověděl, že působení na teologické fakultě není nevhodné a bratři dominikáni mohou do Katolických novin zasílat své příspěvky, ale s rozvážností.¹² Pokus o návrat na teologickou fakultu se však nezdařil. Vyučovat teologii nebylo povoleno žádnému z profesorů dominikánského generálního studia.¹⁵

Vedle svých pastoračních povinností v Chlumu nad Ohří se proto Metoděj Habáň zaměřil na ilegální formaci dorostu pro dominikánský řád. Soustřeďoval kolem sebe zájemce o řád, po určité době je přijímal do třetího řádu a připravoval na vstup do řehole. Oficiální teologické vzdělání tito zájemci získávali na litoměřické teologické fakultě. V roce 1968 se Habáň intenzivně podílel na krátkodobé obnově dominikánského řádu.

Habáň rovněž usiloval o účast na posledním jednacím období Druhého vatikánského koncilu. V roce 1965 požádal o povolení k cestě na koncilní zasedání poté, co byl na koncil pozván jako odborný poradce magistra dominikánského řádu. Československé úřady jeho žádost

¹¹ Dnes Chlum sv. Máří. Datace podle: Archiv české dominikánské provincie. Sign. C92. Metoděj Habáň – osobní spisy.

¹² Dotazy Metoděje Habáně na magistra řádu Ancieta Fernándeze z prosince 1960 (Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, sign. XIII. 81510); Odpověď magistra řádu Ancieta Fernándeze Metodějovi Habáňovi z ledna 1961 (Archivum Generale Ordinis Praedicatorum, sign. XIII. 81510). Citováno v: Černušák – Prokop – Němec. *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 203.

¹⁵ V roce 1965 usiloval po svém jmenování apoštolským administrátorem pražské arcidiecéze František Tomášek o návrat Metoděje Habáně na litoměřickou fakultu buď ve funkci profesora morální teologie, nebo spirituála. Tomáškův návrh byl ministerstvem školství odmítnut. Národní Archiv Praha, f. Ministerstvo školství a kultury (MŠK), Praha, 1945–1967, Církevní odbor, sign. 47 II. ŘKC (provizorně zpracovaná část), k. 39, Záznam o jednání s biskupem Dr. Tomáškem na MŠK, 30. 7. 1965. Citováno v: Stanislav Balík – Jiří Hanuš. *Letnice dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2012, s. 99.

zamítly s odůvodněním, že vzhledem k neexistenci mužských řeholních řádů v Československu by nebyla jeho účast na koncilu politicky účelná. Zároveň byl Habáň jako bývalý řeholník přiřazen do skupiny katolického duchovenstva, která nemá dobrý vztah ke komunistickému režimu.¹⁴

Vedle dvou oblastí, kterými se budeme v našem článku blíže zabývat – publikační činnosti v časopise *Duchovní pastýř* a účasti na eumenickém semináři v Jirchářích – byl Metoděj Habáň činný i v navazování vztahů mezi křesťany a marxisty. Pravidelně se účastnil semináře, který na půdě pražské filosofické fakulty pořádal Milan Machovec.¹⁵

Jako protiváhu k teologickému kurzu pro laiky *Živá teologie* pořádal Habáň vlastní přednášky nazvané *Filosofický a teologický seminář*. Z dochovaných konceptů jeho promluv je zřejmé, že kurz byl zaměřen na tematické okruhy z klasické aristotelsko-tomistické filosofie. Ukazují, že Habáň považoval za hlavní příčinu krize, kterou nalézal v soudobém vývoji církve a teologie, ztrátu přesvědčení o možnosti člověka dojít k nauce podstatně založené na pravdě a relativizaci pojmu přirozenosti.¹⁶ Kurz působil v prostředí české církve konce šedesátých let polarizačně.¹⁷ Na počátku roku 1970 se jím proto zabývala i biskupská konference československých biskupů, která vydala podnět ke sblížení obou pražských teologických kurzů.¹⁸ Činnost kurzu byla ukončena s nástupem normalizace na počátku sedmdesátých let.

2. Katolické noviny

Omezený prostor pro publikování nabízely Metoději Habáňovi oficiální, režimem povolené *Katolické noviny*. V průběhu šedesátých let do nich přispíval pravidelně, obvykle pěti až deseti články za rok. Výjimku tvoří roky 1968–1970, kdy zde žádný text neuveřejnil. Pohled do Habáňových příspěvků prozrazuje, jak komplikované bylo působení

¹⁴ NA Praha, f. Ministerstvo školství a kultury, Praha, 1975–1967, Církevní odbor, sign. 47 II. ŘKC (provizorně zpracovaná část), k. č. 39, Návrh na složení delegace katolických hodnostářů z ČSSR pro čtvrtou část II. vatikánského koncilu v Římě, 1965. Citováno v: Balík – Hanuš. *Letnice dvacátého století*, s. 50.

¹⁵ Novotný. *Odvaha být církví*, s. 387.

¹⁶ Archiv české dominikánské provincie. Sign. C94. *Metafysická úvaha*.

¹⁷ Mimo jiné do něho byl zapojen i dr. Miloslav Skácel známý díky rozšiřování letáků s vyhraněně tradicionalistickými komentáři k církevnímu dění. Vojtěch Novotný. *Běda církvi: Bonaventura Bouše burcující*. Praha: Karolinum 2012, s. 110–113.

¹⁸ Archiv Centra dějin české teologie, f. Oto Mádr – Teologická komise, k. 1. Dopis Františka Šilhana (17. 3. 1970).

ve veřejném církevním fóru i v průběhu uvolňování společenských poměrů. Autoři byli nuceni balancovat na úzké hraně mezi věrností církevnímu poselství a vyjadřováním loajality vůči stávajícímu politickému a společenskému systému. Metoděj Habáň musel přistoupit na určitý kompromis s vládnoucí mocí, i když, jak bylo zmíněno dříve, bylo mu to povoleno magistrem dominikánského řádu.¹⁹

V případě Habáňových článků v Katolických novinách tato skutečnost nejvýrazněji vystupuje na povrch v komentářích k aktuálnímu společenskému dění. Habáň přispíval do pravidelné rubriky „Do svědomí lidstva“. V komentářích souznících s dobovou protiválečnou rétorikou se vyslovoval za likvidaci zbraní hromadného ničení a mírové řešení mezinárodních konfliktů.²⁰ V červnu 1960 Habáň přivítal vznik návrhu nové socialistické ústavy. V textu „K plnosti a bohatství života“²¹ pozitivně hodnotí sociální výtobyty dosažených při budování socialismu, zlidštění světa práce a omezení vykořisťování.

Většinu článků otištěných v Katolických novinách tvořila kázání k jednotlivým svátkům liturgického roku. V některých z nich se vyjadřoval i k soudobým církevním otázkám – například v příspěvku „Poklady dokonalého společenství“²² se zmiňuje pochvalně o ekumenickém hnutí a přínosu osobitých tradic odloučených církví. V několika textech se vrací k probíhajícímu koncilu a jeho recepci. V pro Habáň typickém duchu zdůrazňuje nutnost opřít probíhající reformy o pevný základ církevní tradice a vyvarovat se všeho, co označuje jako „bludné nauky“.²³

3. Duchovní pastýř

Vedle Katolických novin publikoval Metoděj Habáň pravidelně i v časopise *Duchovní pastýř*, jediném povoleném teologickém periodiku. Časopis vycházel od roku 1950 až do roku 1989 (s výjimkou let 1968–1970, kdy byl nahrazen časopisem *Via*), Habáňovy články se v něm začaly objevovat v roce 1959. Celkem zde uveřejnil mezi lety

¹⁹ Jak píše Vojtěch Novotný: „S výjimkou let 1968–70 zde [t. j. v Katolických novinách] své úvahy směli zveřejňovat výlučně autoři, kteří byli přijatelní pro vládnoucí režim.“ Vojtěch Novotný. *Teologie ve stínu*. Praha: Karolinum 2007, s. 122. Blíže ke Katolickým novinám: Novotný. *Teologie ve stínu*, s. 122–127

²⁰ Metoděj Habáň. Do svědomí lidstva. *Katolické noviny* 37, 10. 9. (1961).

²¹ Metoděj Habáň. K plnosti a bohatství života. *Katolické noviny* 25, 19. 6. (1960).

²² Metoděj Habáň. Poklady dokonalého společenství. *Katolické noviny* 38, 20. 9. (1964).

²³ Metoděj Habáň. Krajní situace církve. *Katolické noviny* 23, 6. 6. (1971).

1959 až 1971 dvacet tři článků, obvykle dva až tři v každém ročníku.²⁴ V Habáňových příspěvcích můžeme vysledovat tři hlavní tematické linie: systematický výklad tomistické psychologie a etiky; úvahy nad aktuálním děním v církvi v souvislosti s Druhým vatikánským koncillem a polemiky se soudobou filosofií a teologií.

3.1 Psychologie a etika

Tematický okruh psychologie a etiky otevírá hned první článek, který Metoděj Habáň v Duchovním pastýři publikoval, text *Smysl všeho* z listopadového čísla ročníku 1959.²⁵ Hlavní myšlenkové linie, jež v něm a v následujících textech rozvíjí, navazují na jeho předchozí díla publikovaná knižně ve třicátých a čtyřicátých letech.²⁶ Představuje v nich psychologii a etiku jako pevně provázanou s metafyzickými filosofickými předpoklady, jako praktickou aplikaci základních principů tomistické filosofie.

Habáňovo uvažování o smyslu a konečném cíli existence člověka, o šťastném životě naplněném smysluplnou činností a o mravním řádu tvoří jednu souvislou meditaci. Jednotlivé příspěvky na sebe úzce navazují a stále se v nich vracejí obdobné otázky, témata a důrazy. Vychází z přesvědčení o harmonii a řádu pevně vtisknutém do přirozenosti stvořeného světa. Její rozumové poznání pak lidského ducha nutně přivádí k obrácení k poslednímu cíli života – k Bohu.²⁷

Přijetí základního nasměrování lidského života k Bohu, poznání přirozeného řádu a na jeho základě úprava vlastního života je hlavním cílem etiky a zdravého psychologického rozvoje osobnosti. Nejenom, že vede k aktivnímu, naplněnému životu, ale vyznačuje i zvláštní půvab a krásu.²⁸ Moudrost, ke které má člověk dospět, proto spočívá

²⁴ Od roku 1972, kdy se po založení Sdružení katolických duchovních Pacem in terris stali šéfredaktory Duchovního pastýře členové tohoto sdružení, už v něm Metoděj Habáň nepublikoval.

²⁵ Metoděj Habáň. *Smysl všeho*. *Duchovní pastýř* 9, 9 (1959), s. 162–163.

²⁶ Metoděj Habáň. *Psychologie*. Brno: Moravan, spolek katolických akademiků 1937; Metoděj Habáň. *Přirozená etika*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal 1944. *Přirozená etika*. Blíže k Habáňově psychologii: Josef Förster: K odkazu Metoděje Habáňe české psychologii. In: Jiří V. Musil (ed.). *Teolog, filosof a psycholog P. Metoděj Habáň OP (1899–1984) – jak jsme ho znali*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2000, s. 36–42; Milan Nakonečný – Tomáš Machula – Jan Samohýl. *Česká tomistická psychologie*. Praha: Triton 2009, s. 186–222.

²⁷ Téma přirozenosti rozvíjí především v člancích: Přirozené poslání. *Duchovní pastýř* 4, 11 (1961), s. 63–64 a Boží vůle a lidská mravnost. *Duchovní pastýř* 5, 17 (1967), s. 87–89.

²⁸ Metoděj Habáň: Křesťanská morálka a ethika. *Duchovní pastýř* 5, 12 (1962), s. 85–86.

především v pochopení souvislosti a jednoty řádu skutečnosti a života, přirozenosti světa a lidské existence.²⁹ Pluralita a roztržštěnost života musí být překonána harmonickým a jasným uspořádáním: „Zůstává-li život jen v mnohosti, je neurovnaný, nejasný, není v něm souladu a jednoty. [...] Každá mnohost vyžaduje sjednocení a uspořádání. Není štěstí pro člověka, je-li roztržštěný a nejednotný.“³⁰ Habáň ale nezůstává jen u individuální dimenze etiky. Jasně si uvědomuje odpovědnost křesťanů za rozvoj lidské společnosti. V dobovém duchu zdůrazňuje nutnost mezinárodní spolupráce ve vztahu k rozvojovým zemím, v obraně před vznikem nové formy kolonialismu a v kritice přílišného rozšíření neregulovaného kapitalismu.³¹

3.2 Druhý vatikánský koncil

Od roku 1963 se v Habáňových textech začíná objevovat nový tematický okruh – úvahy nad Druhým vatikánským koncilem.³² V jeho pohledu na koncil se odráží velká komplexnost a komplikovanost recepce této zásadní události moderních církevních dějin. Habáň koncil jednoznačně vítá a souhlasí s jeho závěry. Oceňuje prohloubené chápání křesťanské nauky, jež koncil přináší, i naději pro povzbuzení nového života v církvi skrze otevřenější a nové době více odpovídající formulování podstaty křesťanství. To vše je ale doprovázené opatrností a kritickým odstupem od interpretací, které zdůrazňují koncil jako událost zásadního zlomu a rozchodu s předcházející tradicí. Předmětem Habáňovy kritiky není koncil sám, ale bouřlivý pokoncilní vývoj.³³

²⁹ Metoděj Habáň. Moudrost. *Duchovní pastýř* 6, 11 (1961), s. 102–103.

³⁰ Metoděj Habáň. Složitost psychického života lidského. *Duchovní pastýř* 1–2, 10 (1960), s. 21–22.

³¹ Metoděj Habáň: Úprava vztahů soužití v zásadách pravdy, spravedlnosti a lásky. *Duchovní pastýř* 6, 12 (1962), s. 102–103.

³² Habáň se ke koncilu vyjadřuje především v těchto článcích: Novost v křesťanství. *Duchovní pastýř* 9, 13, 1963, s. 162–163; Některé problémy kolem koncilu. *Duchovní pastýř* 7, 16 (1966), s. 125–126; Teologie jako věda. *Duchovní pastýř* 4, 16 (1966), s. 68–70.

³³ Za hlavní sporné body, které zapříčinily nevyrovnanost pokoncilní doby, označuje Habáň přizpůsobování teologie ekumenickému dialogu a evangelické teologii. Dále důraz na hermeneutiku a studium jazykových otázek, jež do teologie podle něj nepřinesly nic nového, a spolu s tím umenšování významu některých zjevených pravd: „Všechny sdělné pravdy tvoří integrální celek a jakýsi organismus a jednotu, která vede lidstvo do jednoty života a věčnosti s Bohem v Kristu a skrze Krista. Proto Slovo zjevující a Slovo učící v Církvi a mluvící skrze ni jako své živé mystické tělo není rozděleno na části, z nichž některé by byly málo významné.“ Habáň: Teologie jako věda, s. 68.

Habáň výslovně odmítá jakoukoli změnu podstatných částí církevní nauky. Zdůrazňuje, že církev „postavená Kristem na Petrově skále“ nemůže z principu měnit svůj charakter a nic takového se podle něj nestalo ani na Druhém vatikánském koncilu.⁵⁴ Koncil nevytváří prostor pro žádnou radikální přeměnu, pouze pro hledání nových formulací a nového jazyka pro hlásání křesťanství.⁵⁵ Nechce chápat nový koncil jako ukončení předcházející epochy církevních dějin, ale jako kontinuační navázání vytvářející předpoklady pro budoucí život církve.⁵⁶

Explicitně se vyjadřuje k několika neuralgickým bodům koncilní nauky, které mohou vést ke sporné interpretaci: k postavení laiků⁵⁷, podstatě eucharistického slavení⁵⁸ a Petrově primátu, který vyzdvihuje jako základ pevnosti církve garantující její schopnost obstát v tomto světě⁵⁹.

Ve všech bodech se přidržuje tradičnějšího výkladu, na němž podle něj koncil nic nemění. Habáňův pohled je tedy určován především důrazem na kontinuitu koncilu s předcházejícími obdobími církevních dějin, na nutnost interpretovat koncilní závěry ve světle tradiční církevní nauky a na poslušnost a loajalitu vůči učitelskému úřadu církve. Jeho pozici bychom mohli vřadit do širokého proudu interpretace Druhého vatikánského koncilu skrze tzv. „hermeneutiku reformy a kontinuity“.⁴⁰

3.3 Polemiky

Patrně nejdůležitějším tematickým okruhem je Habáňova polemika s moderním teologickým a filosofickým myšlením. Na klíčovou

⁵⁴ Habáň. Některé problémy kolem koncilu, s. 125.

⁵⁵ Metoděj Habáň. Novost v křesťanství, s. 162.

⁵⁶ Koncil je pro Habáňe východiskem, z kterého bude církev dále žít. Neruší se tím ale články víry definované např. na Tridentském koncilu, které jsou stále závazné pro každého člena církve. Habáň. Některé problémy kolem koncilu, s. 125.

⁵⁷ Úcta k laikům není podle Habáňe novým prvkem v církvi, ale něčím, co je v církvi přítomné od samého počátku. Habáň. Některé problémy kolem koncilu, s. 125.

⁵⁸ „Koncil nezavádí mši svatou jen jako připomínku Večeře Páně. Ta byla vždy připomínána a obnovována, ale smysl liturgických obnov je hlubší. Má ten význam, aby věřící se sblížili více s hlavním tajemstvím křesťanství, s vykoupením a smrtí Kristovou jako obětí na odpuštění hříchů a dosažení života milosti.“ Habáň. Některé problémy kolem koncilu, s. 126.

⁵⁹ Habáň. Některé problémy kolem koncilu, s. 126.

⁴⁰ Nejnověji k otázce recepce a interpretace Druhého vatikánského koncilu a k problematice hermeneutiky kontinuity: Tomáš Petráček. *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Vyšehrad 2016. Ke vztahu hermeneutiky kontinuity a tomistické filosofie blíže: Tomáš Machula – Štěpán Martin Filip. *Tomismus čtyřadvaceti tezí*. Praha: Krystal OP 2010, s. 69–81.

roli filosofie v paradigmatické proměně teologického myšlení v období Druhého vatikánského koncilu upozorňoval v Duchovním pastýři v reakci na Habáňovy články i jeho žák, filosof Karel Floss.⁴¹ Trefně poznamenával, že za jednotlivými soudobými diskuzemi o ústředních teologických otázkách stojí různé metafyzické koncepce. V jádru sporu je pak otázka dějinnosti a dějinného myšlení.⁴² V této perspektivě je nutné číst i Habáňovy polemiky.

Hlavním předmětem kritiky bylo pro Habáně dílo jezuita Teilharda de Chardin a existencialistické myšlení ve filosofii. První článek polemizující s Teilhardovou teologií uveřejnil v březnovém čísle ročníků 1964 pod názvem *Smysl věcí*.⁴³ Habán spatřoval v Teilhardově myšlení nepřijatelnou subjektivizaci a odklon od substanciálního myšlení, pro něj zásadní součástí křesťanské interpretace světa:

Proto jakákoli transpozice na subjekt má své zákonitosti, nikoliv libovolnost. Člověk není měřítkem bytí věcí, ale jeho mysl je měřena pravdou skutečnosti čili ontologií a její zákonitostí. [...] Z nesubstancí se nikdy nedá složit nějaká substance, tj. z pouhé pojmové syntezie nevznikne skutečná substance.⁴⁴

Z obdobné pozice kritizoval i existencialistickou filosofii. Přisuzoval jí pohled na lidskou existenci jako absurdní, nesmyslnou, osamocenou, bezcílnou a takový postoj ke skutečnosti principiálně odmítal.⁴⁵ K hodnocení díla existencialistických filosofů připojil pro něj typický britký komentář:

Na těchto větvích existencialismu brousí básníci ve filosofii své výroky. Je zřejmé, že zmizel z jejich obzoru duchovní tvar, způsob a cíl, a proto se nahrazuje struktura skutečnosti umělou konstrukcí ze slov, nálad a duševních stavů a neřešených problémů. Dospívá se k mythickému chaosu, z něhož jakoby Duch Boží dodnes nedovedl učinit řád a dát všemu smysl.⁴⁶

⁴¹ Karel Floss. Oč vlastně jde. *Duchovní pastýř* 21, 8 (1971), s. 117–119

⁴² V dobově vyhoceném tónu píše Floss o tomismu jako pravé extrémní úchylce a o tomistech jako tragických zpátečnicích, pro vkus moderního člověka trapných a křečovitých laudátorů temporis acti. Floss. Oč vlastně jde, s. 117.

⁴³ Metoděj Habáň. Smysl věcí. *Duchovní pastýř* 3, 14 (1964), s. 46–48.

⁴⁴ Tamtéž, s. 46.

⁴⁵ Metoděj Habáň. Quo modo – Jak. *Duchovní pastýř* 5, 15 (1965), s. 86–88.

⁴⁶ Tamtéž, s. 88.

Velkou Habáňovu polemiku vyvolal článek *Křesťanská existenciální posice* od Vladimíra Benda uveřejněný v *Duchovním pastýři* v říjnu 1965.⁴⁷ Benda v něm nastínil projekt obnovy církve skrze obrat ke christocentrismu, personalismu a universalismu. Existencialistickou perspektivu mělo naplňovat přijetí a posvěcení všech autentických momentů lidského života: „Komplexní návrat k životu bude tím církevnější, čím bude konkrétnější, lidštvější, svěšťtější.“⁴⁸

Na článek Habáň reagoval obsáhlou kritikou uveřejněnou v lednovém čísle ročníku 1966.⁴⁹ V ní se vymezoval především vůči způsobu, jakým Benda pracoval s pojmem změny v teologii a nauce církve. Habáň stále znovu zdůrazňuje, že zjevená pravda je dána a nemůže se v principu změnit. Odmítá nutnost „existenciálního obratu“ v teologii. Říká, že víra ve zjevené pravdy a jejich teologická interpretace nutně vede k životu a je tedy „existenciální“. Obrat teologie k životu proto není privilegiem jedné konkrétní historické epochy, ale trvalou součástí života církve. Jedinou cestou, kterou do teologie vstupuje novost, je skrze nové, rozvinutější formulování pravd implicitně zahrnutých v depositu fidei. Pro Habáňe je zásadní, že „slovo Boží se aktualizuje vždy v nových jedincích a v posvěcení věřících, nikoliv novým zjevením, nýbrž novým vždy a hlubším přebýváním v duši lidské“.⁵⁰

4. Spor o eucharistii

V roce 1971 se Metoděj Habáň na stránkách *Duchovního pastýře* zapojil do druhé velké diskuze. Tentokrát vedl spor s Josefem Zvěřinou

⁴⁷ Vladimír Benda. Křesťanská existenciální pozice. *Duchovní pastýř* 8, 15 (1965), s. 150–151. Vladimír Benda (1927–2010) – český katolický kněz, profesor KTF UK v Praze a dlouholetý duchovní v Praze-Brančce.

⁴⁸ Benda. Křesťanská existenciální pozice, s. 151.

⁴⁹ Metoděj Habáň. Křesťanská existenciální posice. *Duchovní pastýř* 1, 16 (1966), s. 5–6.

⁵⁰ Habáň. Křesťanská existenciální pozice, s. 6. K této polemice se dochovaly poznámky filozofa Jiřího Němce, ve kterých se snažil otupit hrot Habáňovy ostré kritiky. Němec odmítá obviňování z relativizace křesťanského zjevení a modernismu, které Habáň Bendovi připisuje. Zdůrazňuje, že jedinnost a jedinečnost křesťanské pravdy musí být hlášána svobodně a s ohledem na lidskou psychologii, znalost konkrétních lidských myšlenkových pochodů, které jdou k pravdě i oklikami a za cenu chybných kroků. Existenciální obrat podle něj neznamená zpochybnění nauky církve, ale rozchod s mentalitou určité historické epochy, pro kterou používá označení konstantinovské období. Jiří Němec. Poznámky k posudku Metoděje Habáňe k článku Křesťanská existenciální pozice. Archiv Libri Prohibiti, f. Jiří Němec, sign. N15 Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965.

o eucharistii.⁵¹ V jejich polemice zřetelně vyvstávají rozdíly v odlišných typech Habáňova a Zvěřinova teologického myšlení. Jejich přístupy bychom mohli označit za charakteristické pro dva póly teologického myšlení přítomné nejen v české církvi tohoto přelomového období.

Habáň svůj článek⁵² koncipoval jako kritiku nových modelů interpretace eucharistického tajemství belgického dominikánského teologa Edwarda Schillebeeckxe. Po krátkém představení biblických kořenů a teologických principů nauky o eucharistii se věnuje diskuzi o transsubstanciaci, transsignifikaci a transfinalizaci jako možných přístupových cestách k pochopení eucharistického dění. Habáň odmítá spojování modelu transsubstanciace s aristotelsko-tomistickou filosofií. Pochopení tajemství Krista v eucharistii nemůže být ovlivněno filosofickou školou, ze které vycházíme, ale musí být pevně svázáno se zjevenou pravdou obsaženou v Písmu. Koncept transsubstanciace podle jeho názoru nevychází z určité filosofické školy, ale jako jediný plně a opravdově vyjadřuje realitu eucharistie tak, jak o ní podává zprávu biblická zvěst.

Nové pojmy transsignifikace a transfinalizace dle Habáňova mínění nevystihují reálnou velikost svátosti eucharistie. Dynamický výklad této svátosti soustředěný na dění, proměnu podle něj zamlžuje pravou podstatu a svádí k nepřesnostem. Základem Habáňovy argumentace je přesvědčení, že jakékoli jiné chápání eucharistické přeměny než skrze transsubstanciaci zavádí do tohoto ústředního křesťanského tajemství pouze lidské filosofické modely. Tím se zamlžuje ontologický význam přeměny, která se děje v eucharistii. Svůj odmítavý postoj k Schillebeeckxovu dílu shrnuje:

Celá argumentace Schillebeeckxe je umělá a připravuje tím cestu k vyjádření, které by bylo poplatné existencialistické filosofii, která slouží za základ existenciálně-dynamického pojetí. Nechce ovšem vidět, že toto

⁵¹ Habáň v ní, bez odkazu na původní články, reaguje na texty Josefa Zvěřiny z časopisu *Via*. Zvěřina v nich rozebírá teologii eucharistii Edwarda Schillebeeckxe. Josef Zvěřina. *Transsubstanciace, transsignifikace a sémiotika. Via* 4, 2 (1969), s. 53–54; 6, 2 (1969), s. 89–92; 7, 2 (1969), s. 108–111; 8, 2 (1969), s. 121–126. Původní článek Metoděje Habáňe: *Eucharistie. Duchovní pastýř* 1, 20 (1971), s. 6 a 7; 2. část: *Duchovní pastýř* 2, 20 (1971), s. 19–21. Zvěřinova reakce: *Dialog o eucharistii. Duchovní pastýř* 5, 20 (1971), s. 66–69. V ročníku 1971 mohla ještě v *Duchovním pastýři* vyjít celá řada zajímavých textů od českých (Zvěřina, Dacík) i světových teologů (Karl Rahner). Ve stejném čísle jako Habáňův článek o eucharistii vyšel i proslulý text Bonaventury Bouše Naděje katolictví v zemích českých (s. 11–13).

⁵² Metoděj Habáň: *Eucharistie. Duchovní pastýř* 2, 20 (1971), s. 19–21.

jeho pojetí velmi předělává a falšuje nauku víry o transsubstanciaci, která se děje v Eucharistii.⁵³

K Habáňově kritice se Zvěřina obsáhle vyslovil v květnovém čísle Duchovního pastýře.⁵⁴ Oceňuje Habáňův článek jako pokus o pozitivní dialog. I svoji reakci představuje jako pokračování v rozhovoru, nikoli jako příklad zničujícího boje protikladných filosofických a teologických škol. Nejprve nastiňuje základní hermeneutické předpoklady, které zřetelně odlišují jeho pozici od pozice Habáňovy. Zvěřina chápe víru nikoli jen jako určitý druh přesného poznání, ale především přijetí zaslíbení a počátek spásy. Obsah víry (*fides quae*) (s odkazem na 1 Kor. 13,12) nemá přesný obsah a přesahuje lidský rozum. Náš souhlas s pravdou víry proto nevychází z její vnitřní zřejmosti, ale z poslušnosti vůči autoritě zjevujícího se Boha. Každá definice církevní nauky problém neuzavírá, nevyčerpává, ale spíše otevírá nový okruh našeho tázání.⁵⁵

Přestože je smysl a cíl eucharistie daný, je možné a užitečné vytvářet modely nové, které mají základ v Písmu a učení církve. Zvěřina dokonce zdůrazňuje, že bychom byli v zásadním sporu s živým Božím slovem, pokud bychom nové modely nevytvářeli. Církevní nauka, zejména závěry Tridentického koncilu, podle něj plně ponechávají možnost hovořit o tajemství eucharistie smysluplně, pravdivě a ortodoxně i bez výrazů substance, transsubstanciacie, bude-li zachován vlastní smysl tajemství: reálná Kristova přítomnost uskutečněná vnitřní proměnou. Výraz substance má v dnešní řeči zcela jiný význam než v době Tridentina a i v dnešním filosofickém myšlení je jeho význam rozporuplný. Zvěřina proto vyvozuje, že nové modely transsignifikace a transfinalizace nemusí nutně rušit původní ontologický smysl nauky o transsubstanciaci, pouze ji mohou přílehavěji ozřejmit současnému světu. Podrobným pohledem do Schillebeeckxova díla zároveň dokládá, že ani tento autor neubírá tajemství eucharistické proměny jeho ontologickou valenci a nutně ji spojuje s objektivní, skutečnou proměnou bytí.⁵⁶

⁵³ Habáň. Eucharistie, s. 20.

⁵⁴ Zvěřina. Dialog o eucharistii, s. 66–69.

⁵⁵ Tamtéž, s. 66.

⁵⁶ Tamtéž, s. 68–69.

5. Ekumenický seminář v Jirchářích

Vedle publikování v Duchovním pastýři je patrně nejlépe zdokumentovanou veřejnou činností Metoděje Habáň v šedesátých letech jeho účast na ekumenickém semináři, jenž se konal v prostoru evangelického bohosloveckého semináře v Jirchářích na Novém Městě pražském.⁵⁷ Podle dochovaného programu vystoupil Metoděj Habáň s vlastním referátem na semináři pouze dvakrát, v říjnu a prosinci 1964 s příspěvky ke vztahu aristotelické filosofie a křesťanství.⁵⁸ Podle archivních záznamů a svědectví byl ale v semináři častým účastníkem, aktivně vystupoval v diskuzích a působil zde jako zástupce pražského apoštolského administrátora Františka Tomáška.⁵⁹

Základní ideou a úkolem semináře, tak jak je ve svých úvahách o smyslu mezikonfesního setkávání načrtl jeden z hlavních organizátorů, filozof a psycholog Jiří Němec, bylo hledání nových cest pro promýšlení křesťanské existence v moderním světě skrze maximální otevřenost a dialog.⁶⁰ V některých svých textech se Habáň s myšlenkou dialogu jako základního východiska lidské a křesťanské existence ztotožňuje. V komentáři *K hlubšímu poznání života* otištěném v Katolických novinách v červenci 1965⁶¹ píše, že dialog vychází ze samotné dialogické podstaty Božího zjevení, z rozhovoru člověka s Bohem. Proto i dialog mezi lidmi musí být nesený duchem svobody a svobodného přesvědčování. Nikdo z něho nesmí být vylučován, protože dialog Kristův nikoho neodmítá, všichni v něm mohou dojít spásy.

Na jiných místech je ale k práci semináře a jeho dialogické metodě ostře kritický. V poznámkách, které nacházíme v dopise Josefovi Benešovi, šéfredaktorovi Duchovního pastýře z 16. srpna 1965, píše, že „účastníci ekumenického semináře neodpovídají poctivě na věci, které se jim vytýkají, ale snaží se vyvléci odkazy na moderní literaturu. Zapírají, co řekli nesprávně, a rozhovor s nimi se stává nemožným.

⁵⁷ Archiv Libri Prohibiti (LP), f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích. Přehled literatury k ekumenickému semináři: Novotný. *Odvaha být církví*, s. 372.

⁵⁸ Dne 14. 10. 1964 – Aristotelismus – jeho poměr k mýtu a moderní filosofii, Dne 9. 12. 1964 – Aristotelismus v křesťanství a katolické teologii.

⁵⁹ Balík – Hanuš. *Letnice dvacátého století*, s. 99.

⁶⁰ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1964. Koncepce práce v semináři, 25. 9. 1964.

⁶¹ Metoděj Habáň. K hlubšímu poznání života. *Katolické noviny* 28, 17, 11. 7. (1965), s. 1.

Ekumenický seminář je jen produkcí nesprávných nauk.⁶² Je proto obtížné jednoznačně hodnotit Habáňův vztah k semináři – na jedné straně je jeho aktivním účastníkem a hlásí se k myšlence dialogu, na druhé straně se k řadě aspektů práce v semináři vyslovuje odmítavě.

5.1 Metoděj Habáň ve zprávách Václava Freie

Podrobnější vhléd do práce Metoděje Habáňe v ekumenickém semináři podávají dvě zprávy dalšího z organizátorů Václava Freie o dění v semináři z 20. 1. 1965 a 29. 1. 1966.⁶³ Jedná se patrně o jediný záznam o polarizaci semináře vzniklý v době jeho konání.

V první zprávě z 20. ledna 1965⁶⁴ upozorňuje Václav Frei, že přestože vztahy mezi jednotlivými konfesemi jsou v rámci semináře velmi dobré, přetrvává značné napětí uvnitř katolické skupiny. Přibližně deset katolíků, kteří se aktivně účastní činnosti semináře, rozděluje na „většinu“ a „menšinu“. Menšina byla reprezentována vedle Habáňe především jeho žákem Kazimírem Večerkou⁶⁵. Habáň byl ve svém postoji k semináři silně ovlivněn jeho vyhrcořeně polemickým přístupem a informacemi, které mu Večerka o dění v semináři poskytoval.

Většinu Frei charakterizuje snahou o otevřenost a vědomím aktivní spoluzodpovědnosti za Boží království v současné společnosti. Její smysl odpovědnosti za církve jí nebrání vidět faktické chyby a slabosti vlastní církve.⁶⁶ Duchovní orientace menšiny je, podle Freie, zaměřena na udržení jistoty v základních teologických a filosofických otázkách. Hlavní motivací je pro její členy vědomí povinnosti bránit katolickou pravdu a tradici proti herezi a modernímu duchu. Proto klade důraz na nadčasovou doktrinní stránku křesťanství a svou sounáležitost s církví chápe především skrze poslušnost vůči církevní autoritě. Výrazná je pro ni orientace na nauku sv. Tomáše, která téměř zastihuje autoritu Písma a dogmatu. Charakteristická je pro menšinu velmi silná kritičnost ke všem moderním myšlenkovým směrům, zvláště uvnitř

⁶² LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Dopis Metoděje Habáňe Josefu Benešovi, 16. 8. 1965.

⁶³ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965, 1966.

⁶⁴ Zpráva byla doplněná o další údaje a zkompletovaná 27. 5. 1965

⁶⁵ Kazimír Večerka (1924–1999) – právník, filozof a matematik. Dlouholetý žák a spolupracovník Metoděje Habáňe v Olomouci, posléze zaměstnanec Historického a Matematického ústavu ČSAV a externí přednášející na FF UK v Praze.

⁶⁶ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Zpráva Václava Freie z 20. 1. 1965.

církve, stálá obava z hereze, odmítání i samotných problémů kladených novou dobou. Svůj úkol při práci v ekumenickém semináři spatřují především v pravdivém a úplném informování protestantské strany o katolické nauce. Příslušníci menšiny kritizují průběh ekumenického semináře jako nebezpečný pro víru katolických účastníků, jako mystifikování odloučených bratří ohledně katolické nauky. Vystupování menšiny podle Freie přímo ohrožuje práceschopnost ekumenického semináře – jako nejkřiklavější případ uvádí pokus zabránit přednášce Jiřího Němce o Tomáši Akvinském 7. 4. 1965.⁶⁷

Druhou zprávu sestavil Václav Frei v lednu 1966 po roce naplněném bouřlivými konflikty mezi katolickou většinou – reprezentovanou Jiřím Němcem, Janem Sokolem a Václavem Freiem a menšinou – Metodějem Habáněm a Kazimírem Večerkou.⁶⁸ Ze zprávy jasně vyvstává zklamání z přístupu menšiny mezi katolíky k semináři. Zároveň je v ní patrná snaha Václava Freie pochopit vnitřní motivaci jednotlivých členů menšiny.

Metoděj Habáň je podle Freie veden velkou úctou ke sv. Tomášovi a přesvědčení o výhradní správnosti, důležitosti a aktuálnosti tomismu. Tuto nauku se snaží prosadit v určitém, značně speciálním a konzervativním pojetí a pokouší se o omezení vlivu ostatních katolických účastníků semináře. Večerku charakterizuje Frei jako člověka vedeného vědomím osamělého obhájce pravdy a ortodoxie s psychicky abnormálním chováním. Přičítá mu velkou agresivitu v polemice, i v bodech, kde projevuje elementární filosofické a teologické neznalosti.⁶⁹

Mezi konkrétní momenty, kterými katolická menšina narušovala práci semináře, zařazuje Frei represivní snahy vůči aktivním účastníkům semináře (např. intervence Kazimíra Večerky u řady katolických duchovních a patrně i snaha prosadit, aby biskupův zástupce vybíral přednášející). Na popud Metoděje Habáně byl do místnosti, ve které se konal seminář, umístěn magnetofon a nahrávání referátů a diskuzí mělo potvrdit hlásání nekatolické a heretické nauky. Menšina pak také podle Freie vystupuje s neověřitelnými obviněními, nejasně formuluje

⁶⁷ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Zpráva Václava Freie z 20. 1. 1965 (doplněná 27. 5. 1965). Přednáška se mohla konat díky povolení F. Tomáška z 3. 4. 1965.

⁶⁸ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1966. Zpráva Václava Freie z 29. 1. 1966. Zpráva byla proto koncipovaná jako důvěrná, vyhotovená pouze v 6 exemplářích.

⁶⁹ Tamtéž.

své důvody negativního vztahu k většině účastníků ekumenického semináře a neodůvodněně podkládá ostatním katolíkům nečestné a církvi nepřátelské úmysly.⁷⁰

5.2 Korespondence

Další vhled do fungování semináře nabízí dochované torzo korespondence mezi Jiřím Němcem a Václavem Freiem a pražským apoštolským administrátorem Františkem Tomáškem. Oba se v nich hájí proti napadání ze strany Metoděje Habáně a Kazimíra Večerky. Tomášek sice jednoznačně potvrdil, že pověřil Habáně, aby byl, spolu s Antonínem Salajkou a dalšími, jeho zástupcem v semináři. Zároveň ale zdůraznil, že tím není nikterak dotčena svoboda slova katolických účastníků semináře, kteří v referátech a následné diskuzi mohou mluvit zcela svobodně a otevřeně, v případě že vystupují pouze za svoji osobu.⁷¹ Tomášek výslovně uvádí, že si přeje, aby byla zachována svoboda katolíkům ve filosofických otázkách a ve vhodnosti užívání moderních filosofických konceptů.⁷² Po vyhrocení sporů požádal v září 1966 Tomášek katolické účastníky semináře, aby vystupovali jen s referáty a diskusními příspěvky, které předem odsouhlasí. Před každou nekatolickou přednáškou se také měli katoličtí účastníci poradit s Tomáškovými zástupci o společném katolickém stanovisku. J. Němec tento požadavek odmítl jako nerealistický a v podstatě likvidační pro práci semináře.⁷³ I z dalších dochovaných svědectví o pokračování činnosti semináře vyplývá, že se tento Tomáškův požadavek neprosadil. Je také zřejmé, že v průběhu roku 1967 a 1968 se činnost Metoděje Habáně a Kazimíra Večerky v semináři utlumila a ostří sporů se otupilo.⁷⁴

Z krátké sondy do životních osudů a díla v šedesátých letech minulého století vystupuje Metoděj Habán jako autor, který se živě účastnil polemických sporů své doby. Pro prezentaci svých názorů využíval

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Dopis F. Tomáška z 3. 4. 1965.

⁷² LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Dopis F. Tomáška ze 7. 9. 1965.

⁷³ LP, f. Jiří Němec, sign. N13, Ekumenický seminář v Jirchářích, 1965. Dopis J. Němce z 3. 4. 1965.

⁷⁴ Jiří Němec později vzpomínal, jak se s Habáněm na začátku sedmdesátých let opět smířil. Jiří Hanuš. Těhle knížce by mohl rozumět jediný člověk v Československu. Rozhovor s Jiřím Němcem. *Proglas* 5–6, 9 (1998), s. 57–61.

omezený prostor, jež mu nabízela tehdejší politická a společenská situace. Publikačně byl činný v Katolických novinách a časopise Duchovní pastýř a zapojoval se do diskusního fóra mezikonfesního dialogu v ekumenickém semináři v Jirchářích a do dialogu mezi křesťany a marxisty. Ve svých příspěvcích usiloval o obhajobu tomistické filosofie a teologie. Činil tak v době, jež byla provázena řadou společenských i vnitrocírkevních změn. Habáň proto často narážel na odmítání svého přístupu ze strany nastupující generace teologů a katolických intelektuálů.

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové

Víta Nejedlého 573

500 03 Hradec Králové

e-mail: petr.macek@uhk.cz